

הלכות תפילין - ה

סדר הנחת תפילין של יד

מכיון שברכת "להניח" עולה גם על תפילין של ראש כמו שנתבאר, לכן כתב השולחן ערוך שראוי שלא לעשות שום הפסק בין הנחת תפילין של יד לתפילין של ראש, ולכן מיד לאחר שקשר את התפילין של יד על ידו, והידק למעלה את התפילין באופן שלא יפלו, צריך מיד להניח של ראש לפני שעושה הכריכות של הזרוע, כי הכריכות הם לא חלק ממצות הנחת תפילין של יד, ורק לאחר הנחת תפילין של ראש יכרוך סביב הזרוע.

אבל האר"י הקדוש זי"ע נהג לכרוך סביב הזרוע לפני הנחת תפילין של ראש, כיון שסובר שגם הכריכות סביב הזרוע היא חלק בלתי נפרד מהנחת תפילין של יד, ויש להקדים גם אותם להנחת תפילין של ראש, ולמעשה נהגו כך העולם, ויש בזה גם עוד טעם על פי נגלה, דהרבה פעמים לא מתקיימת הקשירה בלא כריכה על הזרוע, ולא נחשב למצות קשירה של תפילין של יד, לכן גם מטעם זה נהגו לכרוך של הזרוע קודם.

אבל הכריכות סביב האצבעות, גם לפי האר"י אינה חלק מהנחת תפילין של יד, ולכן היה כורך את האצבעות רק לאחר הנחת תפילין של ראש. אבל מכל מקום כתב בשולחן הטהור שיש לכרוך סביב פס היד את שארית הרצועה, כדי שיתקיים הקשירה, וכן הרבה נוהגים. ויש נוהגים לכרוך כריכה אחת סביב האצבע. וראוי לציין שמרן רבינו חיים מבריסק זצ"ל נהג גם לכרוך סביב האצבעות לפני הנחת תפילין של ראש, וכן נהג החפץ חיים זי"ע.

סדר הנחת תפילין של ראש

כתב המחבר שיש לנשק את התפילין בשעת הנחתן ובשעת חליצתן, ונחלקו גדולי הדורות האם ראוי לנשק תפילין של ראש לאחר הנחת תפילין של יד, לפני הנחתן, דלכאורה הוי הספק בין הנחת תפילין של יד לתפילין של ראש. השל"ה הקדוש כותב בשם רבו שלא לנשק כלל תפילין של ראש לפני הנחתן משום הפסק, ורבי משה פיינשטיין זצ"ל כתב שאין זה הפסק ויכול לנשקן, וכן כתבו הרבה פוסקים, ויש הרבה שנוהגים על פי רבותיהם צדיקי עליין לנשק לא רק כשמוציאן, אלא גם לאחר מכן לפני הנחתן מנשקין את הבית ואת הקשר שלושה פעמים, ובפסקי תשובות תמה על מנהג זה. ולעניות דעתי טעמם הוא, שכל חיבוב מצוה אינו הפסק, והוא חלק בלתי נפרד ממעשה המצוה ואין בזה כל הפסק.

וכתב השל"ה הקדוש, שכשמניח תפילין של ראש יחזיק ביד ימין את הקשר וביד שמאל את הבית, ומניח קודם את הקשר במקומו ולאחר מכן את הבית על הראש, והטעם בזה, כי תפילין של יד יש בהם אות יו"ד והקשר אות דל"ת והבית של ראש יש אות שי"ן, ויש להניחן לפי סדר הפוך של ש-ד-י, וכשחולץ – חולץ כסדר, ש-ד-י, היינו תפילין של ראש שהוא שי"ן, ולאחר מכן הקשר שהוא אות דל"ת, ולאחר מכן תפילין של יד שהוא אות יו"ד.

האם יש לעמוד בהנחת תפילין

כתב הרמ"א בשם האגור על פי הזוהר הקדוש, שיש להניח תפילין של יד בישיבה, ותפילין של ראש בעמידה. וכתב הרמ"א שבמדינות שלו לא נהגו כן אלא גם תפילין של יד בעמידה. ולמעשה המגן אברהם כתב שיש להכריע בדבר ולעשות הנחת תפילין של יד בישיבה, והברכה בעמידה דהיא ברכת המצוות, ויש לעמוד בברכה. ולמעשה כתב החיד"א דאנשי ספרד נוהגים להניח של יד בישיבה, ואפילו הברכה בישיבה, ואין חוששין לברכת המצוות, כיון שכל מצוה שמצוה בישיבה גם ברכתה בישיבה. אבל אנשי אשכנז ברובן נוהגים להניח בעמידה, והגאון מוילנא סובר, שגם על פי קבלה אפשר להניח תפילין של יד בעמידה.

ויש שנהגו לחשוש לדברי הזוהר הקדוש רק כשהניחו התפילין בלא ברכה (כשחלץ אותן על מנת לחזור ולהניחם, ותפילין דר"ת), ויש שנהגו על כל פנים בחליצת תפילין של יד לחלצן בישיבה, כי כהנחתן כן חליצתן, ונהי שבהנחה לא סטו מהמנהג הפשוט להניחן בעמידה, על כל פנים בחליצת התפילין קיימו דברי הזוהר הקדוש. ודע כי אף לנוהגים כהזוהר הקדוש שהנחת תפילין של יד הקשירה והכריכות מיושב, מכל מקום הכריכות שעל האצבעות וכף היד לדברי הכל יעשה כשהוא עומד דווקא, וכהוראת האר"י ז"ל.